

NAVADNI MRAČNIKI
(*Nyctalus noctula*)

imajo kot druge vrste istega rodu na uhlju značilen poklopec gobaste oblike.

foto: **Denisa Mikesova**

NAVADNI MRAČNIK SPREMLJAJTE NJEGOVO SELITEV

// Primož Presetnik

Morda ste se že spraševali, kakšen ptič je ta navadni mračnik (*Nyctalus noctula*) – no, je »poltič-polmiš«, skratka netopir. To vrsto je za netopirja leta 2016 razglasila mlada organizacija BatLife Europe, in sicer zato, ker je izrazit selivec in tako zelo primeren za spodbujanje mednarodnega sodelovanja. Hkrati pa navadnemu mračniku na njegovih selitvenih poteh postavlja vedno več vetrnih elektrarn, kjer je ena izmed najpogostejših žrtev med netopirji.

NIČ NAVADEN – NENAVADEN

Pusto ime »navadni« mračnik je dobil, ker je pogostejši od drugih dveh evropskih vrst mračnikov. Ima širok temen gobec in podobno temne prhuti ter gladek svetlorjav kožuh. Med našimi netopirji je z 20–30 grami večja vrsta in je z razponom prhuti 32–40 centimetrov podoben kmečki lastovki (*Hirundo rustica*). Ozke prhuti mu omogočajo hiter in gibčen

let, nam pa pomagajo pri ločevanju vrste od npr. podobno velikega, vendar širokokrilega poznega netopirja (*Eptesicus serotinus*). Z ultrazvočnim detektorjem hitro prepoznamo izmenjujoče se ehlokacijske klice »plip-plop«. Med netopirji prej izjema kot pravilo je, da lahko ljudje z dobrim sluhom slišimo njegove nižje klice, ki se začnejo na približno 19 kHz, njihovo zaporedje pa zveni kot visokofrekvenčni *ck-ck-ck*. Vendar pozor, navadni mračnik ni edina vrsta netopirjev, katerih ehlokacijske klice lahko slišimo, prav tako pri vseh netopirjih slišimo tudi njihove t.i. socialne klice.

V OSNOVI DUPLAR

Navadni mračnik živi v večjem delu Evrope in je pri nas razmeroma pogost. Za zatočišča uporablja težko odkrivne špranje in dupline. Naravna zatočišča smo našli v skalnih špranjah vhodnih delov jam, kjer so prezimovale manjše skupine, in v duplih divjih

kostanjev, platan in vrb. En osebek pa se je skrival v borovem duplu, ki ga je naredil detel. Skupine do nekaj sto navadnih mračnikov so prezimovale v različnih špranjah fasad blokov in stolpnih v Celju in Ljubljani. V slednji so bile skupine nekaj deset netopirjev opažene tudi čez poletje, čeprav kotenje in mladiči pri nas še niso bili potrjeni. Najpogosteje smo ga opazovali ob mraku, ko smo ga med popisi z ultrazvočnimi detektorji zelo pogosto našli med prehranjevanjem nad vodami, gozdnimi robovi in bližnjimi zemljišči. Pri lovu leti običajno višje od drevesnih krošenj, v širokih krogih, ki jih občasno prekinjajo sunkovite spremembe smeri leta ali strmoglavjenja, ko se netopir požene za žuželko.

PREGLASNI SOSED

Popisi z ultrazvočnim detektorjem v letih 2007–2015 kažejo sicer na stabilno stanje populacije, vendar je navadni mračnik že v resnih težavah. Uničena so namreč številna zatočišča v blokih in stolpnih, ki so izginila zaradi prenov in dodatnih izolacij fasad, ali pa so te včasih zelo glasne sosede ljudje pregnali ali kar pobili. Na dele stavb, kjer netopirji ne bi motili ljudi, je zato smiselno namestiti velike lesobetonske netopirnice, vendar je prepričevanje lastnikov večinoma zelo težavno.

SELIVEC NA DOLGE PROGE, POKOŠEN NA POTI

Jeseni se navadni mračnik seli nekaj sto kilometrov s severovzhoda proti jugozahodu Evrope, pomladi pa v obratni smeri. Med selitvijo in tudi sicer ga zelo ogrožajo vetrne elektrarne. Med netopirji je celo med najpogostejšimi žrtvami. Tudi če ga vetrnice ne zadenejo, mu lahko zaradi podpritiska ob njih počijo pljučni mešički. Najdaljša zabeležena selitev je znašala kar 1.546 kilometrov, medtem ko sta v Slovenijo priletela dva obročkana netopirja iz Nemčije oz. s Češke, od katerih je eden premagal 720, drugi pa 330 kilometrov. Torej poznamo njegove splošne smeri letnih selitev, o natančnih letalnih koridorjih pa ne vemo veliko, saj netopirjev ponoči navadno ne moremo neposredno opazovati.

TUDI PRI NAS LAHKO LETA PODNEVI

Vendar so predvsem jeseni ravno navadni mračniki lahko aktivni tudi podnevi, torej v času, ko netopiroslovci praviloma nismo na terenu, zato so toliko bolj dragocena opažanja naših prijateljev ptičeslovcev, ki takrat spremljajo selitve ptičev. Za vzhodno Avstrijo so domnevno seleče se navadne mračnike opazovali med koncem avgusta in začetkom novembra, v 90 % pa od sredine septembra do sredine oktobra. Aktivnost je bila največja med 15. in 19. uro, večina netopirjev pa je letala od 20–50 metrov nad tlemi, nekateri pa tudi do 300 metrov visoko. Večinoma je šlo za posamične osebkke, v 20 % za 2–4, večje skupine (250–500) so bile zelo redke. V Sloveniji je sicer

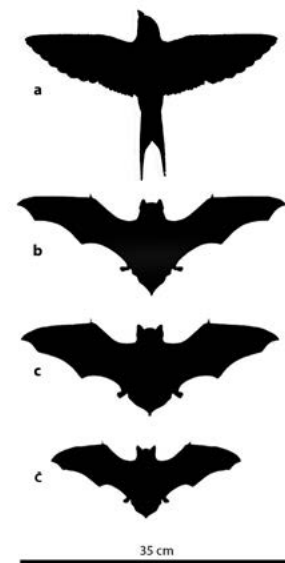
o 500-glavi jati mračnikov med prehranjevanjem nad Ormoškimi lagunami 11. septembra 1996 poročal Damijan Denac, pa vendar so nas osupila nova obvestila Katarine Denac in Mateja Gamserja. Katarina je 7. oktobra 2014 ob 16.30 opazovala jato 20–30 netopirjev, ki so na relaciji Drnovo–Krško letali sem ter tja, Matej pa nas je presenetil z dvema opazovanjema masovnih selitev: 4. oktobra 2015 je okoli pete ure popoldne nad svojo hišo v Ljubecni pri Celju naštel 116 netopirjev, natančno 14 dni pozneje pa kar 644! Ob tem je zabeležil še več izjemno pomembnih opažanj, npr. da so netopirji letali zelo visoko (okoli 100 metrov), da so bili usmerjeni proti vzhodu, nekateri tudi proti jugovzhodu in jugu. Prvič so netopirji izredno hitro preleteli območje, največkrat posamično, največ pa jih je bilo po štiri skupaj. Ob drugem opazovanju se jim ni tako mudilo in so se spreletavali po celotnem nebu kot lastovke (se pravi, da so lovili hrano), vendar so se hkrati vztrajno pomikali proti vzhodu. Zanimivo, da jih pred 16. uro ni bilo videti, po 18. uri, ko je bila vidljivost še dobra za opazovanje, pa tudi ne. Dan prej v enakem času ni videl niti enega!

BODIMO MED PRVIMI

Skupna evropska zbirka opažanj selitev se bo vzpostavila šele v prihodnjih letih, mi pa lahko začnemo že sedaj. Torej, dragi ptičeslovci, veseli bomo, če boste med svojimi opazovanji pozorni tudi na navadne mračnike. **Med opažanji si zapišite naslednje podatke: dan, uro, mesto opazovanja in število netopirjev, način, višino in smer leta ter jakost vetra in oblačnost ter jih pošljite na naslov primoz.presetnik@ckff.si.** Le kdo od vas bo prvi presegel trenutni rekord 644 navadnih mračnikov v enem popoldnevu?

Skupina navadnih mračnikov je pred obnovo prezimovala na vrhu stolpnice v središču Ljubljane.

foto: obe **Primož Presetnik**

Silhuete
a) **KMEČKE LASTOVKE** (*Hirundo rustica*),
b) **NAVADNEGA MRAČNIKA** (*Nyctalus noctula*),
c) **POZNEGA NETOPIRJA** (*Eptesicus serotinus*) in
č) ene izmed vrst malih netopirjev (*Pipistrellus spp.*) po Dietz & Kiefer (2016)

V blokovskih naseljih in drevoredih je treba že pred mrakom prisluhniti, iz katerih špranj ali dupel se sliši ščeбетanje netopirjev.

